

Krzysztof Biliński

ORCID: 0000-0002-8679-4168

Uniwersytet Wrocławski

krzysztof.bilinski@uwr.edu.pl

<https://doi.org/10.19195/2084-4107.16.3>

Profesor Jacek Kolbuszewski (10 maja 1938–10 września 2022). Wspomnienie

Był Mistrzem, Mentorem, Przyjacielem. Piszę „był”, choć trudno zapomnieć o Osobie z gabinetu 103, którego jawił się prawdziwą ozdobą. Jego serdeczność, ale i emocjonalny styl bycia motywowały jego uczniów, a miał ich wielu. Dość powiedzieć, że wypromował 32 doktorów, z których kilkunastu uzyskało habilitację, a kilku otrzymało profesurę. Ponad 400 seminarzystów, którymi kierował, stało się magistrami. Cechowała Go niezwykła wręcz pracowitość, lecz nie zapominał o innych. Był wobec nich wymagający, lecz i sprawiedliwy. Od samego początku aktywności zawodowej pasjonowały Go góry. Nic dziwnego — nie tylko sam wspinał się po nich, ale też pisał o nich.

Jeszcze jako student debiutował na łamach „Taternika” i „Kwartalnika Opolskiego”. Publikował, rzecz jasna, artykuły o ukochanych Tatrach. Nie zamykał się jednak wyłącznie w ich kręgu, interesowała go również literatura litewska, łotewska, estońska oraz fińska. Hasła im poświęcone zamieszczał w *Wielkiej encyklopedii PWN*. Już to dowodziło Jego wielkiej erudycji, którą pogłębiał wraz z upływem lat. Zamieszczał także recenzje przeczytanych książek, co ciekawe — wspominał

choćby literaturę górniczą XVIII wieku. Ten wyjątkowy diapazon zainteresowań prowadził Go w stronę literatury śląskiej, między innymi do Adama Gdaczusza. Pomieszczał swoje teksty nie tylko w czasopismach wąsko specjalistycznych, lecz również prestiżowych, na przykład w „Ruchu Literackim”.

W 1965 roku uzyskał doktorat, dotyczący funkcji artystycznej motywu Tatr, pisany pod kierunkiem prof. Stefana Kawyna na Uniwersytecie Łódzkim. Co ciekawe, nie był wtedy jeszcze etatowym pracownikiem Instytutu Filologii Polskiej, ale nauczycielem języka polskiego w Technikum Kolejowym. Już jako doktorant był autorem ponad trzydziestu prac naukowych. Nie zaprzestał, co prawda, śledzenia literatury tatrzańskiej, rozpoczął również wstępne badanie literatury czeskiej i słowackiej. Interesowały Go wzajemne wpływy i przenikanie się ich relacji. Jego artykuły ukazywały się w dalszym ciągu nie tylko w pismach krajowych, ale i obcych. Wiele swoich prac pojawiało się w „Wierchach”, których po latach został redaktorem naczelnym. W 1969 roku wydał wspólnie ze Stanisławem Franciszkiem Kolbuszewskim wybór poezji łotewskiego poety Jānisa Pliekšānsa (Rainisa). Oprócz tego pojawiały się opracowania Jego autorstwa w prasie wrocławskiej.

W 1971 roku Profesor rozpoczął pracę w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Był już wtedy uznanym badaczem, autorem ponad 100 artykułów, studiów i przyczynków, które znalazły się w cenionych periodykach. W tym też roku ukazała się drukowana wersja rozprawy doktorskiej *Obraz Tatr w literaturze polskiej XIX wieku (1805–1889)*. Jest to niejako klamra spinająca do tychczasowy dorobek poznawczy w zakresie właśnie piśmiennictwa tatrzańskiego. Doczekała się ona kilku pozytywnych recenzji. W tym samym roku Profesor wydał powieść *Zostawcie mnie samego teraz*, która również została kilkakrotnie oceniona w prasie literackiej. W rok później pojawiły się szkice o górach i ludziach *Góry takie kamienne*. Drugą książką z tego roku są *Skarby króla Gregoriusa. O poszukiwaniu skarbów w XVII i XVIII wieku*.

Nie zaniedbywał przy tym swoich zainteresowań komparatystycznych i tatrzańskich. W dalszym ciągu powracał do nich, ogłaszając ważne ustalenia badawcze. Interesowała Go, między innymi, periodyzacja literatury słowackiej, twórczość polskich i słowackich autorów doby romantyzmu, czy też historia polskiej turystyki górskiej. W 1974 roku Profesor habilitował się na podstawie dorobku naukowego (168 pozycji) oraz pracy *Modele estetyczne liryki słowackiej romantycznego przełomu* (1975). Interesowały Go wówczas, co ważne, poezja Jerzego Harasymowicza, współczesny obieg horoskopów czy przyczynki do dziejów Dickensa w Polsce. Swoją aktywność przejawiał także w szeregu recenzji, które pomieszczał głównie w „Wierchach”. W 1976 roku ukazała się książka *Czarny szczyt. Proza taternicka lat 1904–1939*. W tym samym czasie pojawiła się nowa pasja Profesora — symbolika funeralna. Zapoczątkowana już wtedy, znalazła pełne ujęcie w *Wierszach z cmentarza. O współczesnej epigrafice wierszowanej* (1985) oraz *Co mnie dzisiaj, jutro Tobie — polskie wiersze nagrobne* (1996), wreszcie w *Cmentarzach* (1996). W 1977 roku pojawiła się praca *Dziwne podróże, dziwni podróżnicy*, a także *Osobliwości i sensacje tatrzańskie*. Wiele Jego opracowań

1. Jacek Kolbuszewski na szlaku w Beskidzie Niskim, fot. Ewa Grzęda (2019)

znalazło się w „Wierchach” i „Pamiętniku Słowiańskim”. Wraz z Władysławem Dynakiem wypowiadał się o realiach ówczesnej szkoły.

W 1978 ukazała się w Bratysławie praca *Poezia pravdy a pravda poezie*, w tym samym roku opublikował *32 wiersze o Morskim Oku*. W następnym roku wydał z Mieczysławem Ingłotem *Informator polonistyczny dla kandydatów na studia filologii polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego*. W dalszym ciągu publikował w „Wierchach” oraz, między innymi, w „Życiu Literackim”, „Podkarpaciu”, „Taterniku”, „Nowinach Jeleniogórskich czy „Pamiętniku Słowiańskim”. Profesor śledził na bieżąco literaturę współczesną i także jej odbicie znalazło się w licznych recenzjach. Od 1981 roku zarysował się inny jeszcze krąg zainteresowań Profesora — dydaktyka. W materiałach dla nauczycieli pomieścił analizę wierszy Bolesława Leśmiana i Zbigniewa Herberta, zabrał także głos na łamach „Polityki” na temat studiów zaocznych nauczycieli. Wydał też z rękopisu dzieło *Sudety Bo-*

gusza Zygmunta Stęczyńskiego, antologii *Strofy o górach* oraz *Strofy o kwiatach*, a także program teatralny utworu Karola Wojtyły *Przed sklepem jubilera*. W 1982 ukazała się monumentalna praca *Tatry w literaturze polskiej (1805–1939)*, która niejako wieńczy dotychczasową pasję Profesora, stając się swoistym dopełnieniem szczegółowych, wcześniejszych rozważań. W rok później napisał On syntezę literatury łotewskiej (wraz z S.F. Kolbuszewskim) i estońskiej do *Dziejów literatur europejskich* oraz szkic o polskim romantyzmie do dziejów literatury (w języku niemieckim).

W tym okresie Profesora zainteresowały rozprawy polonistyczne w gimnazjach galicyjskich i zagadnienie wartości w używanych tam podręcznikach do nauki literatury polskiej. W 1984 roku ukazuje się broszura *Góry jako źródło inspiracji artystycznej*, w rok później zaś wiersze i proza Tadeusza Bocheńskiego wydane z rękopisu, a także *Krajobraz i kultura. Sudety w literaturze i kulturze polskiej*. W 1985 roku nasz Przyjaciel i Mistrz otrzymał tytuł Profesora. Z kolei w rok później pojawia się dzieło Stanisława Dobrzyckiego *Z historii literatury polskiej*. W tym czasie Profesor oddawał się szerokim zainteresowaniem badawczym, co uwidocznilo się w rozlicznych recenzjach. W 1988 roku wydał zbiór prac swojego ojca *Kolumna duchów nad nami*. Ukazały się też wtedy *Aforyzmy Jānisa Rainisa* (wspólnie z S.F. Kolbuszewskim). Kilka Jego ówczesnych prac dotyczy nauczania literatury w szkole. W 1989 wydane zostały *Najpiękniejsze epitafia polskie*. Jego teksty gościły też często na łamach „Przeglądu Powszechnego”. W 1990 roku ukazała się *Ochrona przyrody a kultura* (wyd. 2 poprawione — 1992), a następnie, w 1992 roku, J. Rainisa *Józef i jego bracia. Tragedia w pięciu aktach* (z S.F. Kolbuszewskim). W 1992 pojawiła się z kolei praca Ludwika Kamińskiego (vel Kamińskiego) *O mieszkańcach gór tatrzańskich. Najdawniejsza monografia etnograficzna Podhala*, wydana z rękopisu. W tym też roku opublikowano antologię *Tatry i górale w literaturze polskiej* w serii Biblioteki Narodowej.

Na uwagę zasługuje również działalność edytorska Profesora. Był On autorem kilkunastu opracowań i wstępów do różnych dzieł, piastując zarazem stanowisko redaktora naczelnego „*Annales Silesiae*” i „*Litterariów*”. W 1994 roku napisał dwadzieścia dwa hasła z literatury łużyckiej i słowackiej do pierwszej pozycji z serii „Przewodnik Encyklopedyczny” pod redakcją Haliny Janaszek-Ivaničkovej, *Literatury zachodniosłowiańskie czasu przełomów 1890–1990*, t. 1. *Literatura łużycka i słowacka*. Jednocześnie przygotował do druku poezję Zofii Jabłońskiej-Erdmanowej — *Stara ciupaga i inne wiersze z lat 1948–1993*. W tymże roku wydał jeszcze dwie książki: *Od Pigalle po Kresy. Krajobraz literatury popularnej* oraz *Przestrzenie i krajobrazy*. W 1995 roku pojawiły się *Kresy* (wyd. 4, 1999) oraz *Tatry. Literacka tradycja motywu gór*. W 1996 Profesor rozpoczął wydawanie serii „Góry – Literatura – Kultura”. W 1997 zamieścił dziewiętnaście haseł w *Słowniku literatury popularnej* pod redakcją Tadeusza Żabskiego. Zaczął też organizować sesje naukowe o szeroko pojętej tematyce śmierci, które pod jego kuratelą, jako *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna, antropologia kultury, humanistyka*, odbyły się kilkanaście razy. Również w 1997 ukazały się studia *Literatura wo-*

2. Jacek Kolbuszewski odbiera Nagrodę Literacką Burmistrza miasta Zakopane,
fot. Ewa Grzęda (2017)

bec historii oraz nowy wybór poezji Stanisława Nędzy-Kubińca *Do braci moik*, a także *Z głębokim żalem... O współczesnej nekrologii*. W 1998 roku Profesor wydał *Skorusowy różaniec. Wiersze z lat 1967–1997* Zofii Roj-Mrozickiej, jak również *Rzeki. Antologię poetycką* i, w Bibliotece Narodowej, *Na Skalnym Podhalu* Kazimierza Przerwy-Tetmajera. W 2000 pojawiła się antologia ekologiczna *Literatura i przyroda* oraz krótki utwór B.Z. Stęczyńskiego, wydany z rękopisu, *Polska Najada, czyli głos wodospadu Łaby na Śląsku*, a także *W kręgu Młodej Polski. Motywy i tematy* i studia *Znaczenie i wartości przyrody polskiej*.

W 2003 roku Profesor wydał *Na południe od Tatr. Studia o literaturze słowackiej*, natomiast w dwa lata później *Literatury krajów nadbałtyckich* w serii „Historia Literatury Światowej w Dziesięciu Tomach”. Warto na koniec wymienić też inne dzieła Profesora: *Kocham was, mali ludzie. Franciszkanizm — literatura — publicystyka* (z Małgorzatą Łoboz, 2011), *Nekropolis* (2012), *Literatura i Tatry. Studia i szkice* (2016) oraz *Góry — przestrzenie i krajobrazy. Studia z historii literatury i kultury* (2020). Trzeba koniecznie wspomnieć o tym, że nasz Przyjaciel i Mistrz był członkiem Komitetu Nauk o Literaturze PAN i Komitetu Słowianoznawstwa PAN oraz członkiem honorowym Wrocławskiego Klubu Wysokogórskiego. Sześciokrotnie otrzymywał Nagrodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, był też laureatem Nagrody Miasta Wrocławia (1990), Nagrody i Medalu imienia Zygmunta Glogera (1997), Nagrody Porozumienia Wydawców Książek Historycznych (1996), Literackiej Nagrody „Wierchów” (2012) oraz Nagrody Literackiej Zakopanego (2017). Do ostatnich chwil życia pozostawał aktywny, a Jego powszechnie znana erudycja i niebываła pamięć towarzyszyła Mu do końca. Opublikował łącznie ponad 1000 artykułów, studiów, analiz i recenzji. Przez wiele lat był kierownikiem Zakładu Historii Literatury XIX wieku, piastował też w swojej karierze funkcję prodziekana Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Profesor wywarł trwale piętno na Jego wiernych uczniach, tym bardziej że interesował się ich rozwojem i dorobkiem. Będzie Go nam bardzo brakowało.

Cześć Jego Pamięci! R.I.P.

Krzysztof Biliński